

Identitet – Yonas Millares

Konstnärsintervju

Av Paula Gälldin Konstvetenskap B distans, delkurs 3 Södertörns högskola VT-11

Bakgrund

Denna rapport har tillkommit som ett avslutande arbete i delkursen: "Identitet", Konstvetenskap B distans, Södertörns högskola vt-11. Målet med delkursen har varit att avhandla framförallt den nationella identiteten samt att sätta den i relation med estetiska, konstnärliga och konsthistoriska motiv, institutioner, praktiker, källor o.s.v. ur nationell synvinkel med hänsyn till genus, begär, kulturella, sociala och ekonomiska faktorer.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna rapport är att försöka klargöra vilken roll den nationella identiteten spelar och hur den återspeglas hos konstnären både som privatperson och konstnärligt.

På vilka sätt spelar nationell identitet roll för konstnären?

Avgränsningar

Jag har valt att fokusera på den sociala faktorn och har framförallt använt mig av avsnitten i intervjun som berört problematiken kring identitet och adoption, som i denna frågeställning blir väldigt väsentlig för utslaget i frågan om vilken roll nationell identitet spelar.

Metod

Underlaget till denna rapport bygger på stor del av en intervjukorrespondens via e-mail mellan mig och konstnären som under delkursens gång förlöpt. Där har jag kunnat hämtat den mest elementära informationen om konstnärens tankar kring ämnet, i tillägg till intervjun har jag också fått tillgång till och använt mig av konstnärens egna kandidatuppsats, vars information stödjer sig på egna självintervjuer utförda av konstnären. Den grundläggande informationen till denna rapport står att finna i den kurslitteratur som institutionen har funnit lämplig för att kunna uppfylla delkursens slutmål, där inspiration, teorier, metoder och begrepp lånats. Även kursmaterialet som funnits tillgängligt på kurswebben har kommit att vara till stor nytta för att få ett bra perspektiv över delkursens problemställning.

Valet av konstnär

Jag och konstnären kom i kontakt under vintern 2008, då jag var nyinflyttad till Stockholm. Vi kom i kontakt genom en gemensam bekant och det visade sig att vi hade mycket gemensamt. Det vi delade var inte bara ett intresse för konsten, om än på olika sätt, vi delade även den dubbla förankringen, eller om man så vill en slags rotlöshet. Det visade sig att vi båda var nyinflyttade till Stockholm från mindre svenska städer och att vi som mycket små barn blev bortadopterade. Vi hade gjort samma, men dock så individuella resa från en nation till en annan. Vi hade lämnat ett hem för att få ett nytt.

Analys

Ursprunget

Huvudpersonen i denna delkurs kurslitteratur Anders Zorn (Anders Leonardsson enligt ett prästbetyg) föddes 18 februari 1860, modern var Grudd Anna Andersdotter och enligt det prästbetyg som bifogades i samband med Zorns ansökan om studier vid Enköpings läroverk år 1872 var han en "oäkta son" till Anna. I sina självbiografiska anteckningar beskriver han sitt ursprung och den känsla av skam han kände som liten pojke. "*Jag hade tidigt en känsla af att vara en skam för henne att tillkommit utan rättighet och existerade utaf nåd...*" Zorn fördes till sin mors hembygd i Dalarna för att där spendera sin tidiga barndom under beskydd av morföräldrarna. Modern fortsatte sitt arbete i Uppsala. Anders Zorn var frukten av en tillfällig romans mellan den tyska bryggmästaren Leonard Zorn och Anna under sommaren 1859 då de båda arbetade på samma bryggeri. Anders Zorn träffade aldrig sin fader.

Min valda konstnär Yonas Millares (Millares är hans biologiska mammas efternamn) ursprung/uppväxt kan generellt liknas med Zorns. Millares som är svenskt namngiven Jonas Vendelius adopterades från Chile till Sverige som 7 veckors gammal baby. Den biologiska fadern är lika okänd för Millares som Zorns far var för honom. Viss information finns alltså, men komplicerade omständigheter utgör alltså det faktum att fäderna inte varit närvarande. Varken vid uppväxt eller adoption. Millares kom under sin uppväxt att uppfatta prestationer som mer uppskattade än de personliga och karakteristiska dragen hos honom som person. En känsla av utanförskap präglade uppväxten hos konstnären och en saknad av kunna känna igen sig själv i den övriga familjen.

"Hemma"

Zorn och hans konst är något som vi idag starkt förknippar med nationen Sverige, hans måleriska och nationalromantiska målningar var ett från

honom sett ett försök att återspegla den svenska folksjälen på duk. Sin inspiration hämtade han från sina hemtrakter i Dalarna. Både Zorn och hans fru Emma (född Lamm) reste mycket, mestadels i Europa men också till USA. De bodde under åren 1888-1896 i Paris vilket Zorn uppfattade som stimulerande, men återvände alltid under sommarhalvåret till Sverige och till sitt Dalarna. Återresorna till Paris blev allt slitsammare och han beskriver det som "Svårare var gång att lämna hemmets torva, och för vart år mer och mer fanatiskt svensk blev jag". Millares med sin dubbla förankring har svårt att definiera sig som varken svensk eller chilensk. Sedan födseln i Lo Barnecha, Santiago, Chile har Millares haft medborgarskap där likväl som svenskt. I sitt sökande efter "hemma" väljer han istället att skapa sitt eget alternativa hem, sin konst. Där, i hans tillflyktsort kan han bara vara utan att någon vikt läggs i hur vida han är svensk eller chilensk. "Jag tror att konsten är varje konstnärns enskilda universum/hem/kärlekshistoria." I konsten finner han den trygghet som han anser nödvändig för att kunna komma till ro och utforska sin identitet. Dock ser han problematiken i att allt för starkt identifiera sig med sin konst. Konkurrens inom konsten är stenhård och livet skulle bli allt för bräckligt om hela ens identitet skulle falla i och med en konstnärlig svacka.

Återvändandet

År 2006 återvände Millares för första gången till Chile, 28 år efter adoptionen. Innan resan hade han med hjälp från Adoptionscentrum och de uppgifter om sin biologiska familj han fick med sig i och med adoptionen 1978, hittat sin syster som han under två års tid hade haft brevkontakt med. Även viss telefonkontakt upprättades. Under den första tiden fick han hjälp via en tolk då han inte kunde spanska. Resan kändes angelägen inte bara pga den biologiska familjen, han tröttnat på fördomarna kring hans kunskaper om sitt födelseland, han var trött på att förklara sig och sitt utseende som inte passade in i den svenska normen och tanken på att kunna förklara sitt ursprung och sin bakgrund för sina ev. framtida barn kändes viktig. Som ensamt barn här i Sverige ville han bidra till att de skulle kunna få en större familj vilket han själv hade saknat under sin uppväxt, de skulle också bli berikade med ytterligare en kultur. Det första intrycket var mycket positivt, i motsats till Sverige och svenskar överlag var människorna mer sociala och avslappnade. De hade lätt att uttrycka sina känslor och visa omtanke. Han beskriver dem som levande, nyfikna, hjälpsamma och leende. Konstnären kände också att han kunde smälta in i mängden på ett avslappnat sätt. Det var också här som Millares började att samlas på sig bildmaterial i form av teckningar, skisser och fotografier från chilensk street art som sedan fick ligga till grund för den konst som han idag ägnar sig åt. Det är framförallt färgskalorna som han fått inspiration ifrån. Ett liknande scenario var inte möjligt för Zorn då hans far avled när han var 12 år gammal, någon kontakt dem mellan hade inte tagits trots att fadern hade sört för sonens skolgång sedan 1870 då modern hade träffat honom under ett av hans besök i Stockholm för att diskutera saken, Leonard Zorn var då bosatt i Finland. För Zorns del handlar återvändandet snarare om flytten tillbaka till Sverige och sina starka rötter i Dalarna efter sina år Paris, ett återvändande som betydde att han då skulle vara fastbosatt i det han tyckte utgjorde den svenska folksjälen. Hemma blev då Zorngården som han hade låtit renovera och bygga ut i samband med hemkomsten, morföräldrars morastuga utgjorde byggnadskomplexets mitt. Bortsett från kyrkan fanns det bara en monumental byggnad i hela Mora och det var just Zorngården. Flytten hem gjorde också att Zorn återigen förenades med sin mor som bodde tillsammans med dem på gården. Med sin mor talade alltid Zorn moramål och de hade en öm relation med varandra vilket kommer i uttryck i de många brev som skrevs dem emellan.

Slutsats

Nationalencyklopedin beskriver begreppen identitet och nation på följande vis:

Identitet, individens medvetenhet om sig själv, sin kropp, sin personlighet och sin förmåga till självbestämmande. [...]

Nation, term som används i olika sammanhang som liktydigt med stat, t.ex. i benämningen Förenade Nationerna. Egentligen avser begreppet nation inte stater utan 'folk', dvs. människor som knyts samman av en gemensam identitet. [...] Den andra, "kultur-" eller "etnonationella" uppfattningen, hävdar att en nation kännetecknas av gemensam härkomst och en särpräglad kultur.

Vid första åtanke symboliserar Zorns tillsammans med andra samtida konstnärer, ex. Carl Larssons konst sinnebilden av vad jag spontant tänker på när ämnet svensk konst kommer på tal. Zorn med hans avklädda kvinnoporträtt i en "ursvensk" miljö. Och med samma inställning ser jag på Millares konst som något ur min egen samtid och svår att identifiera i fråga om nation, identitet och nationell identitet. Jag kan inte utläsa några direkta kopplingar mellan Millares konst och hans adoption och födelselandet Chile, inte heller mellan hans konst och hans svenska identitet. Just på den punkten finner jag honom väldigt olik Zorn som gärna återknöt till Sverige i sin konst och som närmast såg det som sitt kall att fånga den svenska folksjälen på bild. Men börjar man titta på det lite djupare ser man en hel del likheter.

Sverige var som sagt en av Anders Zorns absolut viktigaste inspirationskälla, det var här han var född, uppväxt och skolad. Det var där han hade sin identitet och sin familj. Som ett tidigare nämnt citat insinuerar han på att ju längre tid han var borta från Sverige desto viktigare blev det och då inte bara som en eggelse i konsten utan också för hela hans person. Nordensvan använder ett ord som jag finner mycket passande för Zorns konst "kulturpatriotism". Jag tror, med stöd från citatet samt målningar, att ju längre Zorn var borta från det han så starkt förknippade med "hemma" och därmed med trygghet desto mer kände han ett behov av att i sin konst återvända dit. När man befinner sig i den situationen som Millares befinner sig i, med sin dubbla förankring, sitt dubbla medborgarskap, två familjer på två olika kontinenter och samtidigt bär med sig det omtumlande traumat som en adoption innebär kompliceras det fria identitetssökandet. Utifrån de intervjuavsnitt som behandlat frågor kring Millares adoption och det "vanliga" identitetssökandet som alla går igenom är det svårt om inte omöjligt att hålla isär de båda punkterna. Känslan av att känna sig låst mellan sina egna funderingar, andra människors fördomar och det faktum att bli ifrågasatt, inte pga vem man är utanför hur man ser ut. Millares beskrev sin uppväxt som att han uppfattade prestationer högre skattade än honom som person och tillsammans med de både utomstående och inre frågorna kring sitt utseende och sin bakgrund tror jag är en bidragande faktor till konstnärens driv i sitt arbete. Resan tillbaka till Chile 2006 ligger i grunden till den konst han idag ägnar sig åt, en konst som han även kallar för sitt egenskapade hem, ett alternativ där han enligt egen utsago kan känna sig fri. Trots denna frihets känsla arbetar Millares hårt och medvetet, han för nästan en dagbokslik logg över sin arbetsprocess. Där varje spenderad timme och minut räknas, han gör upp check-listor med saker som ska bli klar eller arbetas på under dagen, den sammanlagda tiden ska uppnå 8 timmar vid kvällen, om inte fortsätter konstnären arbetet. Även om han ser denna värld som fri väljer han att leva den väldigt strängt. Millares uttrycker negativa svar vid frågor som rör "svenskheten", nationer och länder, han tycker inte om tanken på att sätta en stämpel på människor, en nationell identitet. Vilket enligt honom inte är berikande utan snarare hämmande och leder till förutfattade meningar och fördomar. Han ser sig själv som en världsmedborgare, vilket också genomsyrar hela intervjun, tankesättet om den "fria" människan som inte är låst vid den nationella identiteten.

Så spelar den nationella identiteten någon roll för konstnären? Svaret blir både ja och nej. Avsaknaden av att känna någon specifik nationell identitet blir det som har varit med och bidragit till starten för denna konstnär. Sökandet efter sina rötter och sin identitet blev en vägvisare som visade åt vilket håll konstnären skulle gå, fortfarande utan att ha funnit den nationella identiteten utan i ett förlikande med sig själv. Ett jag som består av olika kulturer, olika språk och som gav honom ett utseende utanför det normativa i Sverige och en person utanför detsamma i Chile. Sin egna identitet, som består av just blandningen. Att han verkar ha kommit till ro med det tror jag är en enorm tillgång i hans skapande och konst, att han har kommit över frågan om nationalitet och till insikt med sin identitet. Som Millares uttryckte det ang. det farliga med att identifiera sig för mycket med sin konst (som han också beskrev som varje konstnärns enskilda universum och hem) så tror jag att det på samma sätt är farligt att identifiera sig för mycket med sin nation. För Zorn som själv beskrev sin svenskheten som fanatisk under sina utlands år flyttade tillbaka till

Sverige och fortsatte enligt mig i samma osunda anda. Trots att Zorn var så berest för sin tid och att det just i den tiden låg en nationalromantisk anda kan man tycka det vara märkligt att Zorn inte var mer liberalt inställd eller åtminstone mindre konservativ. Zorn som besökte och nådde framgång i Tyskland, sin faders hemland, tycks för mig inte ha sökt efter delar av sitt ursprung eller ens reflekterat över det som vuxen. Den anledning jag tror finns till att han så starkt förknippade sig själv som svensk och stundvis valde att leva i en nationalistisk primitivistisk anda är dels i ett pr-syfte, hans natursköna motiv såldes dyrt, de låg rätt i tiden, bakom konstinköpen till exempelvis Tyskland fanns en politisk aspekt och slutligen den absolut tyngsta punkten som får stöd av Hans Henrik Brummer som i sitt förord till Cecilia Lengefelds bok "*Zorn: resor, konst och kommers i Tyskland*" just beskriver just den punkt jag vill komma att beröra nämligen Zorns relation med modern och hennes traditionella och ärvda livsformer som han lärde att respektera och älska. I det första Zorn citatet jag valde att använda i texten beskriver han en känsla av vara en skam för sin mor och av att leva i nåd utan rättigheter. Jag tror att hans storsvenskhet grundar sig i något som Millares tog upp under intervjun, en önskan om att vilja bli sedd och älskad. Plus en revansch. Att gå från att ha varit stämplad som en oäkting till att komma hem som en erkänd och internationellt berömd konstnär. Att göra sin mamma stolt och tvätta bort skammen. För mig framstår det som att Zorn först såg till det nationella i och med att han förknippade sin mor så mycket med det traditionella bondesamhället i Dalarna och därmed identifierade sig själv så starkt med Sverige, medan Millares prioriterat identiteten, men kan inte komma ifrån det nationella trots att han ogillar stämplad då hans konst i enligt mig är ett sätt att uttrycka och bearbeta sin definition av "sitt" Chile och sin egen dubbla förankring. Hans sprakande färger i sin mönsterrikedom känns vågade och väldigt osvensk, men samtidigt finns det en symmetri och ordning. Även om en väldigt osvensk färgskala används, används den på ett väldigt svenskt sätt, det är rena färger som komponeras, få i antal vilket bildar ett färgstarkt mönster ofta med skarpa konturer i svart, det är enkelt och tilltalande att titta på.

Bilagor

Anders Zorn, "Mora marknad", olja, 1892. Mora Kommun. (info. Lengefeld Cecilia, "*Zorn. Resor, konst och kommers i Tyskland*" 2000) Bild: HYPERLINK "http://artmight.com/albums/classic-A/Anders-Zorn-1860-1920/normal_Zorn-Anders-Mora-Marknad.jpg"

Yonas Millares "Chop Suey" 2011, blandteknik, färg, flourucerande färgpennor, posca. (Bild tagen från konstnärens egna kandidatuppsats) "Patterns of life" (2010) Designgalleriet

World Painted Blood 50 x 70 cm (2011)

3. Arbetsskisser och loggar, Yonas Millares 2011, ur kandidatuppsatsen.

3.

Brummer Hans Henrik, *Zorn: svensk målare i världen*, 1975, sid. 3

Brummer Hans Henrik, *Zorn: svensk målare i världen*, 1975, sid. 3

Brummer, sid. 4

Brummer, sid. 4

Brummer, sid. 3

Brummer, sid. 60

Brummer, sid. 97

Intervju med Yonas Millares 2011-04-11

Brummer, sid. 56

Brummer sid. 69

Brummer sid. 70

<http://www.ne.se/identitet> 2011-05-13

h HYPERLINK "<http://www.ne.se/nation>" <http://www.ne.se/nation> 2011-05-13

Se bilaga 1

Se bilaga 2

Brummer, sid. 60

Georg Nordensvan, *Svensk konst och svenska konstnärer i nittonde århundradet*, sid. 336 HYPERLINK "<http://runeberg.org/svekon19/2/0350.html>"

Se bilaga 3

Brummer, sid 62-63

Lengefeld Cecilia, *Zorn: resor, konst och kommers i Tyskland*, 2000

Lengefeld, sid. 131